Lietas arhīva Nr. A42-01721-22
ECLI:LV:ADRJLTN:2022:1003.A420172122.2.S

ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
LIEPĀJAS TIESU NAMS

S P R I E D U
LATVIJAS TAUTAS VĀRDĀ

Liepājā 2022. gada 3. oktobrī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese Kristīne Brokane,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3. apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz /pers. A/ un pienākuma uzlikšanu Ministru kabinetam atlīdzināt /pers. A/ mantiskos zaudējumus 600 *euro* apmērā.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojumu Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" (turpmāk – Rīkojums), lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, visā valsts teritorijā no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 11. janvārim tika izsludināta ārkārtējā situācija, Rīkojuma 5.3. apakšpunktā nosakot, ka valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas no 2021. gada 15. novembra savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņiem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

2022. gada 7. janvārī Rīkojumā tika izdarīti grozījumi, nosakot, ka ārkārtējā situācija visā valsts teritorijā izsludināta no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 28. februārim, kā arī paredzot no 2022. gada 15. februāra Rīkojuma 5.3. apakšpunktu izteikt jaunā redakcijā, proti, valsts un pašvaldību institūciju (tai skaitā kapitālsabiedrību) darbinieki un amatpersonas savus darba pienākumus var veikt tikai tad, ja viņi ir uzrādījuši primārās vakcinācijas, balstvakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu.

2022. gada 1. martā Rīkojums zaudēja spēku, izbeidzot valsts teritorijā izsludināto ārkārtējo situāciju.

[2] 2022. gada 23. martā Administratīvajā rajona tiesā saņemts pieteicējas /pers. A/ pieteikums par Rīkojuma 5.3. apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz pieteicēju. Pieteikums pamatots ar turpmāk norādītiem argumentiem.

[2.1] Rīkojuma 5.3. apakšpunkts kā politisks lēmums tika pieņemts nepamatotā steigā vienas darba dienas laikā bez iepriekšējas apspriešanas, kā arī neizvērtējot samērīgumu, epidemioloģiskos riskus, ietekmi uz valsts budžetu, tautsaimniecību, uzņēmējdarbību, neizdarot lietderības apsvērumus, kā rezultātā konstatējams pamatojuma trūkums. Savukārt Rīkojuma, tai skaitā 5.3. apakšpunkta, atcelšana liecina, ka sabiedrības apdraudējums nav būtisks.

[2.2] Rīkojuma 5.3. apakšpunkts ierobežo Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 107. pantā garantētās cilvēktiesības. To ierobežošana tikai ar politisku lēmumu bez attiecīga izvērtējuma ir pretrunā Satversmes tiesas atziņām un samērīguma principam.

[2.3] Rīkojuma 5.2. un 5.3. apakšpunkts kā administratīvais akts, turklāt iejaucoties pamattiesībās, satur jaunas tiesību normas, kas nav noteiktas citos normatīvajos aktos, lai gan atbilstoši juridiskajā literatūrā paustajam administratīvais akts atšķirībā no normatīvā akta nerada jaunas tiesību normas, bet gan iedzīvina spēkā esošus normatīvos aktus. Savukārt 2021. gada 4. novembrī Saeima Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likumā paredzēja regulējumu, kas noteic darba devēja pienākumu noteikt amatus vai kategorijas, uz kurām attiecas normatīvajos aktos noteiktās prasības par vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāta nepieciešamību, anotācijā uzsverot, ka sākotnēji pusēm būtu nepieciešams rast iespējami saudzīgāko risinājumu darba vai dienesta tiesisko attiecību turpināšanai. Likumam ir augstāks juridiskais spēks, līdz ar to Rīkojuma 5.2. un 5.3. apakšpunkts ir pretrunā minētajā likumā noteiktajam.

[2.4] Vakcinācija *per se* nedrīkst būt leģitīms mērķis, bet gan viens no līdzekļiem.

[2.4.1] Atbilstoši Satversmes tiesas atzītajam ierobežojums tiek noteikts leģitīma mērķa labad. Rīkojuma 5.3. apakšpunkta pamatmērķis bija piespiest cilvēkus vakcinēties, tomēr atklājas arvien jauni fakti, kas apliecina, ka arī vakcinācija neaptur Covid-19 izplatību. Leģitīms pamattiesību ierobežošanas mērķis var būt tikai Satversmes 116. pantā nostiprināto konstitucionālo vērtību aizsardzība, Satversme kā leģitīmu mērķi neatzīst ne veselības sistēmas pārslodzi un valsts funkciju nepārtrauktību, ne arī vakcinācijas aptveres veicināšanu. Pamattiesību ierobežošana, atsaucoties uz kādu no mērķiem, ir objektīvi pamatojama, konstatējot sakarību starp konkrēta tiesiskā regulējuma pieņemšanu un leģitīmo mērķi. Pretējā gadījumā ir konstatējama valsts varas patvaļa.

[2.4.2] Ministru kabinets bija iecerējis no 2022. gada 15. februāra ieviest sadarbspējīgo vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu termiņu, prasību par balstvakcīnu neattiecinot uz nodarbinātību, kas nozīmē, ka noteiktie ierobežojumi nesasniedz Rīkojuma mērķi apturēt Covid-19 izplatību, jo primārā vakcinācija nenodrošina aizsardzību un neaizkavē vīrusa straujo izplatību. Turklāt nav zinātniski pamatots, kāpēc cilvēki ar faktiski zaudētu vakcīnas aizsardzību var turpināt strādāt, bet nevakcinētie nevar.

[2.4.3] Eksperti norāda, ka vakcinēt visu pasauli ik pēc pāris mēnešiem nav reāli, tam nav arī zinātniska pamatojuma, jo, pirmkārt, pat pēc balstvakcīnas iegūtās antivielas strauji samazinās jau pāris nedēļu laikā, otrkārt, esošās vakcīnas neaizsargā no Omikrona varianta. Līdzīgās domās bija arī Latvijas veselības nozares atbildīgās amatpersonas, norādot, ka Omikrons janvāra vidū un beigās būs dominējošais vīrusa variants un slimos gan vakcinētie, gan nevakcinētie, kas arī notika. Ir iracionāli noteikt obligātu vakcināciju, kad tā nav efektīva. Minētais liecina, ka Rīkojuma leģitīmais mērķis ar ierobežojumiem un vakcīnu netika sasniegts, kas nozīmē, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunkts bija nepamatots pēc būtības.

[2.5] Rīkojuma 5.3. apakšpunkts nav samērīgs, netika izvērtēta tā attiecināšanas pamatotība uz visiem darbiniekiem, tai skaitā uz tiem, kas pienākumus pilda tikai attālināti. Rīkojuma 5.3. apakšpunkta pieņemšanas brīdī inficēto skaits bija mazāks, nekā tā atcelšanas brīdī. Vakcinācija nebija vienīgais līdzeklis sabiedrības pasargāšanai, nepamatoti tika liegta iespēja turpināt darbu testējoties. Nav pamatojuma un attaisnojuma darba devējam piešķirtajām tiesībām atstādināt darbinieku bez samaksas nodrošināšanas. Faktiski tika piešķirtas tiesības sodīt nevakcinētos cilvēkus.

[2.6] Rīkojuma 5.3. apakšpunkts pieteicējai no 2021. gada 16. novembra līdz 2022. gada 2. martam radīja mantiskos zaudējumus, jo pieteicējai bija liegts strādāt un attiecīgi gūt ienākumus.

[3] Ministru kabinets tiesai sniegtajā rakstveida paskaidrojumā pieteikumu neatzīst, paskaidrojot turpmāk norādīto.

[3.1] Rīkojums tika izdots ar leģitīmu mērķi. Būtiski pasliktinoties epidemioloģiskajai situācijai, Ministru kabinetam bija nepieciešami ārkārtas lēmumi, lai straujāk ierobežotu infekcijas izplatību. Ievērojot Rīkojuma anotācijā norādīto Covid-19 straujo izplatības prognozi, Rīkojums, pamatojoties uz Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta „e" apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pantu, 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu, 7. panta 1. punktu un 8. pantu, Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otro daļu, tika izdots, lai apturētu Covid-19 straujo izplatību, ar to saistīto pārslodzi veselības sektoram un nāves gadījumu pieaugumu. Bija nepieciešams mazināt cilvēku, īpaši neaizsargāto, savstarpējos kontaktus un maksimāli strauji veicināt vakcinācijas aptveri. Tādējādi Rīkojuma 5.3. apakšpunkta pamatmērķis bija nodrošināt epidemioloģiski drošus apstākļus gan pakalpojumu sniegšanā, gan darba vietās, lai pēc iespējas mazinātu inficēšanās riskus un izplatību sabiedrībā, radot priekšnoteikumu personu brīvas pārvietošanās iespējām, kā arī dažādu sabiedrībai būtisku pakalpojumu pieejamībai un kvalitātei, piemēram, veselības aprūpes pakalpojumu un izglītības pieejamībai. Pandēmijas apstākļos valsts īstenotie pasākumi nepieciešami sabiedrības drošības aizsardzībai. Rīkojuma 5.3. apakšpunkta nepieciešamība jāvērtē kontekstā ar vīrusa Delta varianta izplatību Rīkojuma izdošanas brīdī, ņemot vērā Delta varianta negatīvo ietekmi uz sabiedrības veselību, kā arī augsto vakcīnas efektivitāti. Lai arī vīrusa izplatības līdz Rīkojuma spēka zaudēšanas brīdim atšķiras, vakcinācija ļāva novērst strauju vīrusa Delta varianta izplatību un mazināt risku veselības sektoram 2022. gada sākumā. Turklāt vakcinācija pret Covid-19, kas ir ilgtermiņa, vienkārša un droša procedūra, ir daudz efektīvāka un lētāka, nekā testēšana.

[3.2] Noteiktie ierobežojumi bija samērīgi. Atbilstoši Satversmes tiesas norādītajam ierobežojumu varētu atzīt par nesamērīgu vienīgi tad, ja tas nebūtu piemērots leģitīma mērķa sasniegšanai, kā arī pandēmijas apstākļos Ministru kabinetam ir jāievēro piesardzības princips, kas nozīmē, ka nav jāgaida līdz brīdim, kad reāls kaitējums jau ir nodarīts. Saskaroties ar pandēmiju un būtisku sabiedrības veselības apdraudējumu, valstij no Satversmes un Latvijai saistošiem starptautiskiem tiesību aktiem izriet pienākums nekavējoties rīkoties, lai novērstu apdraudējumu un normalizētu situāciju. Pamattiesību ierobežojumu mērķis ir atrast taisnīgu un saprātīgu līdzsvaru starp atsevišķas personas pamattiesībām no vienas puses un citām konstitucionālajām vērtībām no otras puses. Samērīguma principa piemērošanas saturu diktē prevencijas paradokss, kas par nozīmīgu sabiedrības labumu uzstāda samazinātu vidējo kādas konkrētas saslimšanas risku sabiedrībā kopumā, nevis indivīda iespēju izvēlēties, viņaprāt, saudzīgāko saslimšanas novēršanas veidu. Tādējādi Epidemioloģiskās drošības likuma 3. pantā paredzētā metode ir attaisnojama ar būtisku sabiedrības labumu. Savukārt nefarmaceitiskajiem pasākumiem ir ļoti nopietna negatīva ietekme uz tautsaimniecību.

[3.3] Vakcinācijas efektivitāte ir atkarīga no vairākiem faktoriem, proti, vakcīnas veida, vakcīnu uzturošās papildu devas, laika, kas pagājis no vakcīnu saņemšanas, tomēr visos gadījumos vakcīnas efektīvāk pasargā no Delta varianta izraisītas slimības, nekā no Omikrona varianta, kas izskaidro šī brīža saslimstību neatkarīgi no vakcinācijas. Vienlaikus vakcinācija 3,2 reizes samazina Omikrona varianta nāves risku un 2,3 reizes hospitalizācijas risku. Lai iegūtu objektīvu priekšstatu par saslimstības rādītājiem vakcinēto un nevakcinēto personu vidū, jāsalīdzina nevakcinēto saslimušo skaits nevakcinēto populācijā ar vakcinēto saslimušo skaitu vakcinēto populācijā. Pēdējā nedēļā, kad Rīkojums bija spēkā, risks saslimt personām, kurām bija veikta primārā vakcinācija, bija 1,1 reizi zemāks, bet personām, kurām bija veikta balstvakcinācija, 2 reizes zemāks, risks saslimt ar smagu vai vidēji smagu Covid-19 formu un nonākt slimnīcā attiecīgi bija 2,1 reizi un 4,5 reizes zemāks, savukārt risks nomirt attiecīgi bija 3,6 reizes un 12,8 reizes zemāks, nekā nevakcinētiem cilvēkiem. Arī risks saslimt atkārtoti nevakcinētiem cilvēkiem ir augstāks, proti, pētnieki secinājuši, ka iepriekš nevakcinētiem, bet Covid-19 izslimojušajiem bija 5,49 reizes lielāka iespēja saņemt pozitīvu testa rezultātu nekā vakcinētajiem, kas liek domāt, ka vakcinācija izraisa efektīvāku imūnās atbildes reakciju nekā pārslimošana.

[3.4] Apstrīdētais regulējums neatceļ Ministru kabineta 2021. gada 28. septembra noteikumu Nr. 662 „Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai" (turpmāk – noteikumi Nr. 662) 219. punktu, kas paredz iespēju atlikt vakcināciju, ja personai ir objektīvs ar veselību saistīts iemesls. Lai atliktu vakcināciju, ir nepieciešams klīniskās universitātes slimnīcas speciālista atzinums.

[3.5] Tā kā Rīkojuma 5.3. apakšpunkts attiecībā uz pieteicēju nav prettiesisks, nav konstatējami priekšnoteikumi zaudējumu atlīdzināšanai.

Motīvu daļa

[4] Tiesa, izvērtējot lietas apstākļus un lietā esošos dokumentus, secina, ka pieteikums ir noraidāms.

[5] Rīkojuma izdošana bija pamatota ar vairākiem normatīvajiem aktiem, proti, Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta „e" apakšpunktu, likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pantu, 5. panta pirmo daļu un 6. panta pirmās daļas 1. punktu un otro daļu, 7. panta 1. punktu un 8. pantu, kā arī Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otro daļu.

Civilās aizsardzības un katastrofas pārvaldīšanas likuma 4. panta pirmās daļas 1. punkta „e" apakšpunkts noteic, ka atbilstoši katastrofas cēloņiem izšķir tādas dabas katastrofas kā bioloģiskās – epidēmijas, epizootijas, epifitotijas.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 4. pants noteic, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības likumā noteiktajā kārtībā un apjomā ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Ārkārtējo situāciju var izsludināt tāda valsts apdraudējuma gadījumā, kas saistīts ar katastrofu, tās draudiem vai kritiskās infrastruktūras apdraudējumu, ja būtiski apdraudēta valsts, sabiedrības, vides, saimnieciskās darbības drošība vai cilvēku veselība un dzīvība.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 5. panta pirmā daļa paredz, ka Ārkārtējo situāciju izsludina Ministru kabinets uz noteiktu laiku, bet ne ilgāku par trim mēnešiem. Savukārt minētā panta trešā daļa piešķir Ministru kabinetam tiesības nepieciešamības gadījumā izsludināto ārkārtējo situāciju pagarināt uz laiku, kas nav ilgāks par trim mēnešiem.

Saskaņā ar likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 6. panta pirmās daļas 1. punktu ārkārtējās situācijas izsludināšanu var pieprasīt Krīzes vadības padome.

Atbilstoši likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 6. panta otrajai daļai par lēmumu pieprasīt ārkārtējās situācijas izsludināšanu šā

panta pirmajā daļā minētajām institūcijām ir pienākums informēt: 1) pašvaldību, kuras teritorijā plānots izsludināt ārkārtējo situāciju; 2) ministriju, kuras kompetencē ir attiecīgi ar ārkārtējo situāciju saistīti pasākumi.

Saskaņā ar likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 7. panta 1. punktu atkarībā no valsts apdraudējuma veida, intensitātes un rakstura, kā arī apdraudētās teritorijas lieluma ārkārtējo situāciju Ministru kabinets var izsludināt visā valstī.

Ārkārtējā situācija visā valsts teritorijā bija izsludināta no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 28. februārim, līdz ar to šajā ārkārtējās situācijas laikā tieši Ministru kabinetam bija deleģējums gan ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, gan uzlikt tām papildu pienākumus.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 8. panta pirmajā daļā ir uzskaitīts tas, ko Ministru kabinetam ir tiesības noteikt, izsludinot ārkārtējo situāciju. Savukārt panta otrajā daļā ir teikts, ka, izsludinot ārkārtējo situāciju, Ministru kabinetam papildus šā panta pirmajā daļā minētajām tiesībām ir tiesības noteikt konkrētajā ārkārtējā situācijā nepieciešamus pasākumus, kas valsts apdraudējuma un tā seku novēršanai vai pārvarēšanai paredzēti likumos, kā arī valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju kompetenci valsts apdraudējuma novēršanā vai pārvarēšanā.

Tādējādi secināms, ka bez jau noteiktajām tiesībām, kas precīzi ir uzskaitītas likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 8. panta pirmajā daļā, Ministru kabinetam ir arī papildu tiesības konkrētajā ārkārtējā situācijā noteikt vēl citus nepieciešamus pasākumus, kas paredzēti likumos.

Konkrētajā gadījumā Epidemioloģiskās drošības likuma 3. panta otrajā daļā ir tieši paredzēts, ka Ministru kabinets nosaka epidemioloģiskās drošības pasākumus atsevišķu infekcijas slimību izplatības ierobežošanai.

Tādējādi secināms, ka vispārīgi Ministru kabinetam ir noteikts deleģējums gan izsludināt ārkārtējo situāciju, gan tās laikā noteikt nepieciešamos pasākumus, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, paredzot pasākumus, kā infekcijas slimības – Covid-19 – izplatību ierobežot.

Lai arī Rīkojuma pamatojumā nav pieminēts Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldības likums, jāņem vērā, ka tā 4. panta pirmās daļas 7. punkts paredz, ka Covid-19 infekcijas izplatīšanās vai izplatīšanās draudu gadījumā Ministru kabinets epidemioloģiskās drošības nolūkos var noteikt īpašus epidemioloģiskās drošības pasākumus, kurus personām nepieciešams veikt.

Tāpat atbilstoši noteikumu Nr. 662 1.21. apakšpunktam sadarbspējīgu vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikātu pieprasīšana tiek minēta starp epidemioloģiskās drošības pasākumiem, kas ir veicami, lai ierobežotu Covid-19 infekcijas izplatību.

Rīkojuma 5.3. apakšpunktā Ministru kabinets kā vienu no pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanai bija paredzējis to, ka valsts un pašvaldību institūcijās (tai skaitā kapitālsabiedrībās) darba un amata pienākumus var veikt tikai tādas amatpersonas un darbinieki, kuriem ir vakcinācijas vai pārslimošanas sertifikāts.

Tādējādi Ministru kabinetam bija deleģējums ārkārtējās situācijas apstākļos noteikt papildu pienākumu, proti, tām personām, kurām nav pārslimošanas sertifikāta, vakcinēties, lai iegūtu vakcinācijas sertifikātu.

Saskaņā ar Epidemioloģiskās drošības likuma 30. panta trešo daļu, ja sākusies epidēmija vai pandēmija vai pastāv tās draudi, var izsludināt papildu obligāto vakcināciju Ministru kabineta noteiktajā kārtībā. Tādējādi arī šajā likuma normā ir paredzēts pilnvarojums Ministru kabinetam izsludināt papildu obligāto vakcināciju.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 11. pantā ietvertajam likuma atrunas principam privātpersonai nelabvēlīgu administratīvo aktu iestāde var izdot uz Satversmes, likuma, kā arī uz starptautisko tiesību normas pamata. Saskaņā ar juridiskajā literatūrā skaidroto likuma atrunas principa būtība ir tāda, ka iestāde personai nelabvēlīgu administratīvo aktu var izdot tikai uz tautas vai tautas vēlētu priekšstāvju pieņemta vai akceptēta normatīvā akta pamata (*Biksiniece-Martinova L. Administratīvā procesa likuma 11. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 171. lpp.*).

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 10. panta pirmā daļa noteic, ka Saeimas Prezidijs Ministru kabineta lēmumu par ārkārtējo situāciju vai par tādiem grozījumiem lēmumā par ārkārtējo situāciju, kuri nosaka papildu teritoriālos vai tiesību ierobežojumus, kā arī par izsludinātās ārkārtējās situācijas pagarināšanu nekavējoties iekļauj Saeimas sēdes darba kārtībā. No publiski pieejamās informācijas izriet, ka Saeima 2021. gada 14. oktobra sēdē nolēmusi atbalstīt Ministru kabineta lēmumu izsludināt ārkārtējo situāciju no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 11. janvārim, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību (*https://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs_lmp.nsf/0/E1ADEA9A00B2EA9BC225876E004601EB?OpenDocument, aplūkots 2022. gada 21. septembrī*).

Tāpat Saeima ir atbalstījusi arī ārkārtējās situācijas pagarināšanu līdz 2022. gada 28. februārim (*https://www.saeima.lv/aktualitates/saeimas-zinas/30506-saeima-atbalsta-arkartejas-situacijas-pagarinasanu-ar-merki-apturet-straujo-covid-19-izplatibu, aplūkots 2022. gada 21. septembrī*).

Tādējādi arī konkrētajā gadījumā Saeima ir akceptējusi Rīkojumu, tai skaitā Rīkojuma 5.3. apakšpunktu.

[6] Pieteicēja uzskata, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunkts tika pieņemts nepamatotā steigā, neizvērtējot samērīgumu, dažādus riskus, kā arī neizdarot lietderības apsvērumus, kā rezultātā tas ir bez pamatojuma.

Likuma „Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli" 19. panta otrā daļa noteic, ka ārkārtējās situācijas un izņēmuma stāvokļa laikā pieņemtajiem pārvaldes lēmumiem, kas nosaka ierobežojumus un papildu pienākumus, jābūt ar leģitīmu mērķi, samērīgiem, nediskriminējošiem, pamatotiem un nepieciešamiem katrā konkrētajā valsts apdraudējuma gadījumā.

Satversmes tiesa, izvērtējot, vai pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, izmanto pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitātes testu, proti, noskaidrojot: 1) vai pamattiesību ierobežojums noteikts ar likumu; 2) vai ierobežojumam ir leģitīms mērķis; 3) vai ierobežojums atbilst samērīguma principam jeb vai izraudzītie līdzekļi ir samērīgi ar ierobežojuma leģitīmo mērķi.

Iepriekšējā sprieduma punktā tiesa jau ir izvērtējusi, ka konkrētajā situācijā Ministru kabinetam bija deleģējums pieņemt Rīkojuma 5.3. apakšpunktu, turpmāk tiesa izvērtēs, vai Rīkojuma 5.3. apakšpunktam ir leģitīms mērķis un vai tas ir samērīgs.

[7] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 66. panta pirmās daļas 1. punktu iestāde lemj par administratīvā akta nepieciešamību, lai sasniegtu tiesisku (leģitīmu) mērķi.

Kā jau norādīts Rīkojuma pamatojumā, tas ir nepieciešams, lai apturētu straujo Covid-19 infekcijas izplatību un veselības nozares pārslodzi un mazinātu novēršamo mirstību, vienlaikus nodrošinot svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību. Ministru kabinets paskaidrojumos norādījis, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunkta pamatmērķis bija nodrošināt epidemioloģiski drošus apstākļus gan pakalpojumu sniegšanā, gan darba vietās, lai pēc iespējas mazinātu inficēšanās riskus un izplatību sabiedrībā, radot priekšnoteikumu personu brīvas pārvietošanās iespējām, kā arī dažādu sabiedrībai būtisku pakalpojumu pieejamībai un kvalitātei. Tādējādi secināms, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunktā ietvertās prasības leģitīmais mērķis ir aizsargāt citu cilvēku tiesības – sabiedrības epidemioloģiskās drošības aizsardzība, kas saistīta ar infekcijas izplatības ierobežošanu.

Rīkojuma anotācijā ir norādīts, ka 2021. gada 6. oktobrī reģistrēti 1671 un 2021. gada 7. oktobrī 1752 jauni Covid-19 gadījumi, tādējādi

sasniedzot 14 dienu kumulatīvo Covid-19 gadījumu skaitu 732,1 uz 100 000 iedzīvotājiem, kas vairāk kā divas reizes pārsniedz vidējo rādītāju Eiropas Savienībā. Salīdzinot ar iepriekšējo nedēļu, Covid-19 saslimstības rādītājs ir pieaudzis vairāk nekā par 60 %. Tāpat Rīkojuma anotācijā sadaļā „Problēmas apraksts" ir sniegta plaša informācija par situāciju, kāda ir izveidojusies pirms Rīkojuma pieņemšanas, un secināts, ka, lai apturētu straujo infekcijas izplatību, ir jāievieš pasākumi, kas mazina infekcijas reproduktivitātes skaitli – mazina cilvēku savstarpējos kontaktus, paredzot īpaši mazināt cilvēku, kas nav aizsargāti pret SARS CoV-2 infekciju (nav pilnībā vakcinēti vai pārslimojuši), kontaktus. Vienlaicīgi maksimāli strauji ir jāveicina vakcinācijas aptvere.

Satversmes 116. pants paredz, kādas Satversmē noteiktās personas tiesības (tai skaitā Satversmes 96. un 106. pantu) var ierobežot likumā paredzētos gadījumos, lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību.

Lai kādi būtu likumdevēja nolūki, pamattiesību ierobežojumu tas var noteikt tikai tad, ja ar to tiek sasniegts kāds no Satversmes 116. pantā minētajiem leģitīmajiem mērķiem. Līdz ar to pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir jānosaka, pamatojoties uz Satversmes 116. pantā ietvertajām konstitucionālajām vērtībām (sal. *Senāta 2018. gada 16. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-528/2018 (ECLI:LV:AT:2018:0416.A420282815.2.S) 12. punktu*).

Tādējādi situācijā, kad prognozes liecināja par to, ka infekcijas izplatība pieaugs, tiesa neapšauba nepieciešamību Ministru kabinetam lemt par infekcijas izplatības ierobežošanas pasākumiem, jo ir nepārprotami konstatējams leģitīms mērķis – citu cilvēku tiesību aizsardzība (sabiedrības epidemioloģiskā drošības aizsardzība, kā arī svarīgu valsts funkciju un pakalpojumu nepārtrauktības nodrošināšana).

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Satversmes 111. pantu valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu. Šajā aspektā jāņem vērā, ka pirms Rīkojuma pieņemšanas bija skaidrs, ka, ņemot vērā slimnīcu noslogotību, nav iespējams pilnībā nodrošināt medicīniskos pakalpojumus, tādējādi tiesai nav šaubu, ka citu cilvēku tiesību aizsardzība ir saistīta arī ar citu cilvēku tiesībām uz veselību.

Tādējādi secināms, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunktam bija leģitīms mērķis.

Turklāt, pretēji pieteicējas norādītajam, pati vakcinācija nebija mērķis, tā bija līdzeklis, kas bija izvēlēts mērķa sasniegšanai.

Tāpat tiesa nepiekrīt, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunkts ierobežoja pieteicējas Satversmes 107. pantā garantētās tiesības. Konkrētais Satversmes pants paredz, ka ikvienam darbiniekam ir tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu, kas nav mazāka par valsts noteikto minimumu, kā arī tiesības uz iknedēļas brīvdienām un ikgadēju apmaksātu atvaļinājumu. Rīkojuma 5.3. apakšpunkts neierobežoja tiesības saņemt samaksu par veiktu darbu.

[8] Lai noskaidrotu, vai tiesību normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir samērīgs, Satversmes tiesa izvērtē, vai ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai tā leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, indivīda pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un vai labums, ko gūst sabiedrība no noteiktā ierobežojuma, ir lielāks par indivīdam nodarīto kaitējumu. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tajā ietvertais pamattiesību ierobežojums neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, apstrīdētā norma neatbilst samērīguma principam un ir prettiesiska (*Satversmes tiesas 2020. gada 28. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-37-0103 20. punkts*).

Attiecībā uz iestādes apsvērumiem, lemjot par administratīvā akta satura lietderību, Administratīvā procesa likuma 66. panta pirmās daļas 2. punktā norādīts, ka iestāde lemj par administratīvā akta piemērotību attiecīgā mērķa sasniegšanai. Administratīvā procesa likuma 66. panta pirmās daļas 3. punkts paredz, ka iestāde lemj par administratīvā akta vajadzību, tas ir, par to, vai šo mērķi nav iespējams sasniegt ar līdzekļiem, kuri mazāk ierobežo administratīvā procesa dalībnieku tiesības vai tiesiskās intereses. Savukārt Administratīvā procesa likuma 66. panta pirmās daļas 4. punkts secīgi noteic, ka iestāde lemj par administratīvā akta atbilstību, salīdzinot privātpersonas tiesību aizskārumu un sabiedrības interešu ieguvumu un ņemot vērā, ka privātpersonas tiesību būtisku ierobežošanu var attaisnot tikai ievērojams sabiedrības ieguvums.

Vērtējot Rīkojuma 5.3. apakšpunkta samērīgumu un satura lietderību, tiesa konstatē un secina turpmāk norādīto.

[8.1] Slimību profilakses un kontroles centrs, pildot Imunizācijas valsts padomes sekretariāta funkcijas ir sniedzis skaidrojumu (*lietas 45.-50. lapa*), ka vakcinācija ir ārkārtīgi būtisks profilakses pasākums jebkuras vakcīnregulējamas infekcijas slimības izplatības un transmisijas apturēšanai. Vakcīnu pret Covid-19 radītā imūnā atbilde un aizsardzība ietver gan humorālo jeb antivielu atbildi, gan šūnu imunitātes radīto aizsardzību. Abi šie imunitātes pamata mehānismi ir vienlīdz nozīmīgi kopējai aizsardzībai pret saslimšanu ar Covid-19. Turklāt imūnsistēmai piemīt atmiņas funkcija, proti, spēja atpazīt un atcerēties konkrētu slimības izraisītāju (koronavīrusu) un mobilizēt organisma resursus cīņai pret to, stimulējot jaunu antivielu un aizsargājošo šūnu veidošanos pēc saskares ar šo vīrusu (sk. *atbildi uz 1. jautājumu*).

ASV Slimību kontroles un profilakses centra veiktais valsts mēroga pētījums liecina, ka mRNS Covid-19 vakcīnas ir saistītas ar ievērojami lielāku imunitāti nekā iepriekšēja Covid-19 infekcija. Nevakcinēti pieaugušie ar iepriekšēju Covid-19 infekciju ASV tika aptuveni piecas reizes biežāk hospitalizēti nekā vakcinētie pieaugušie. Tas ir pierādījums tam, ka vakcinācija sniedz labāku aizsardzību pret Covid-19, nekā paļaušanās tikai uz dabisko imunitāti. Datu analīzē ASV tika atklāts arī, ka pieaugušajiem, kas vecāki par 65 gadiem, mRNS vakcīnas bija gandrīz 20 reizes efektīvākas, lai novērstu hospitalizāciju, nekā tikai iepriekš izslimots Covid-19 (sk. *atbildi uz 2. jautājumu*).

Lietā ir arī Slimību profilakses un kontroles centra atzinums (*lietas 51.-54. lapa*), kurā norādīts, ka vakcinācijas galvenais uzdevums ir maksimāli aizsargāt riska grupas personas no smagas saslimšanas, no hospitalizācijas un nāves. Vakcinējot jaunus cilvēkus un visus, kuriem nav hroniskas saslimšanas, samazinās infekcijas izplatība populācijā, tostarp riska grupas pacienti un cilvēki, kuriem vakcīna neizveido pietiekamu aizsardzību, būs pasargāti no inficēšanās un smagas saslimšanas un nāves (sk. *atbildi uz 5. jautājumu*).

Tādējādi tiesai nav šaubu, ka Rīkojuma 5.3. apakšpunkts bija piemērots un vērsts uz leģitīmā mērķa sasniegšanu.

[8.2] Jāatceras, ka uz Rīkojuma pieņemšanas brīdi iepriekšējie mehānismi cīņai ar šo smago infekciju nebija ilgtspējīgi, jo kļuva par arvien nepanesamāku slogu valsts budžetam dīkstāves un citu atbalsta mehānismu apmaksas veidā, kā arī ierobežoja mazaizsargātākajiem sabiedrības locekļiem (bērniem, sociālās aprūpes iestāžu klientiem, cilvēkiem ar hroniskām un smagām veselības problēmām) tiesības uz kvalitatīvu un drošu pakalpojumu saņemšanu.

Attiecībā uz pieteicējas norādīto alternatīvu testēties, jāņem vērā, ka testēšana nevar aizvietot vakcināciju, jo testēšana tikai var uzrādīt faktu, ka persona jau ir inficēta, bet tādējādi nevar novērst pašu inficēšanos. Testēšana var tikt izmantota tikai kā papildu piesardzības pasākums Covid-19 izplatības risku mazināšanai.

Tiesa uzskata, ka Rīkojuma izdošanas brīdī, ņemot vērā to informāciju, kāda bija pieejama uz to brīdi, vakcinācija bija vienīgais veids, kā turpmāk novērst infekcijas nekontrolētu izplatīšanos, jo tā mazina inficēšanās un turpmāku SARS-CoV-2 vīrusa izplatīšanās risku darba vietās, novērš uzliesmojumus un nepieciešamību veikt pretepidēmijas, t.sk. ierobežojošos pasākumus, kas traucē darba procesu norisi, kā arī novērš darbinieku prombūtni.

Atbilstoši juridiskajā literatūrā norādītajam, ja tiek secināts, ka attiecīgo mērķi tikpat efektīvi var sasniegt ar citu – mazāk ierobežojošu vai mazāk resursus patērējošu līdzekli – attiecīgais līdzeklis ir jānomaina (*J. Briede, E. Levits 66. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Dr. iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. – Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 645. lpp.*).

Rīkojuma 5.3. apakšpunkts spēkā bija ilgāku laiku, tādējādi tiesa vērtē, vai visu šo ārkārtējās situācijas laiku prasība, lai pieteicēja vakcinētos, bija

efektīvākais veids. Tiesas rīcībā ir Veselības ministrijas sniegtais viedoklis līdzīgā lietā (*lietas 40.-42. lapa*), atbilstoši kuram Veselības ministrija piekrīt tam, ka atbilstoši jaunākajiem datiem sakarā ar jauno Omikrona paveida, kas ir daudz lipīgāks par iepriekšējiem vīrusa paveidiem, izplatību saslimstība vakcinēto personu vidū ir lielāka salīdzinājumā ar situāciju, kāda ir bijusi Rīkojuma pieņemšanas brīdī, kas rada diskusijas par vakcīnas efektivitātes samazināšanos. Tomēr, neskatoties uz minēto, Veselības ministrijas ieskatā vakcinācija joprojām ir efektīvs līdzeklis, lai novērstu Covid-19 izraisītu nopietnu sabiedrības veselības apdraudējumu. Kā liecina Slimību profilakses un kontroles centra dati, arī primārā vakcinācija sniedz pietiekamu aizsardzību pret saslimšanu ar vidēji smagu, smagu Covid-19 formu, kad ir nepieciešama ārstēšanās slimnīcā, proti, cilvēkiem, kas saņēmuši primāro vakcināciju, relatīvais risks nonākt slimnīcā dēļ Covid-19 izraisītām veselības problēmām ir 2,2 reizes zemāks nekā nevakcinētiem cilvēkiem, bet balstvakcinācija šos riskus samazina 5,7 reizes. Tas nozīmē, ka tiek mazināts risks ne tikai veselības aprūpes sektoram, bet jāņem arī vērā, ka saslimšana ar smagākām Covid-19 formām ir saistīta ar ilgstošu ārstēšanos un darbnespēju, tādēļ tas arī zināmā mērā ietekmē cilvēkresursu kapacitāti darba vietās. Bez tam, neskatoties uz to, ka Latvijā dominē Omikrona paveids, joprojām valstī ir izplatīts arī Delta variants, pret kuru primārā vakcinācija ir pietiekami efektīva. Daļa pacientu, kas atrodas slimnīcās, ir inficējušies ar Delta variantu. Tāpat šobrīd nevar droši apgalvot, ka Delta variants atkal nenomainīs Omikronu, kā arī ir iespējams cita SARS CoV-2 izraisīts uzliesmojums šī gada otrajā pusē.

Tiesai nav pieejama informācija, ka Rīkojuma spēkā esības laikā būtu bijis efektīvāks veids, kā apturēt Covid-19 infekcijas izplatīšanos, par vakcināciju, līdz ar to nav pamata atzīt, ka leģitīmo mērķi tikpat efektīvi varēja sasniegt ar citiem – mazāk ierobežojošiem – līdzekļiem, piemēram, attālinātu darbu vai pieteicējas piedāvāto testēšanos.

[8.3] Tiesa neuzskata, ka konkrētajā gadījumā varētu konstatēt valsts varas patvaļu. Ārkārtas situācijas laikā notika valdības konsultācijas ar speciālistiem un tika meklēti labākie iespējamie risinājumi. Nenoliedzami, ka ārkārtas situācija prasīja ātru rīcību, bet tas nenozīmē, kā tā bija patvaļīga. Tāpat jāņem vērā, ka situācija bija mainīga, neviens speciālists nevar nekļūdīgi paredzēt, kā vīruss attīstīsies un mutēs. Taču jebkurā gadījumā tiesa nevar piekrist pieteicējas apgalvojumam, ka vakcinācija nav/nebija efektīva, jo tas ir pretrunā lietā esošajiem statistikas apkopojumiem. Tiesa uzticas Veselības ministrijas, kā arī Slimību profilakses un kontroles centra apkopotajai informācijai, jo šīs institūcijas balstās uz starptautiski atzītiem pētījumiem, kā arī sadarbojoties ar citu valstu kompetentajām iestādēm.

Savukārt tas, ka šobrīd vakcinācija vairs nav noteikta kā obligāta, nekādā veidā nepierāda to, ka ārkārtas situācijas laikā Rīkojuma 5.3. apakšpunkts bija prettiesisks. Epidemioloģiskās situācijas ir mainīgas, turklāt šobrīd arī nav tāds ārstniecības iestāžu noslogojums, kāds bija ārkārtas situācijas laikā, taču jebkurā gadījumā arī šobrīd nav pamata uzskatam, ka vakcinācija ir nelietderīga.

[9] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92. pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai nemantisko kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību.

Tā kā tiesa nekonstatēja Rīkojuma 5.3. apakšpunkta prettiesiskumu attiecībā uz pieteicēju, nav pamata lemt arī par nemantiskā kaitējuma un mantisko zaudējumu atlīdzināšanu.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 246.-251., 289.-291. pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda

noraidīt /pers. A/ pieteikumu par Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 „Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu" 5.3. apakšpunkta atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz /pers. A/ un pienākuma uzlikšanu Ministru kabinetam atlīdzināt /pers. A/ mantiskos zaudējumus 600 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt apelācijas kārtībā Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Liepājas tiesu namā.

Spriedums sastādīts 2022. gada 3. oktobrī.

Tiesnese K. Brokane